TIJDBEELD

Doesburg

Paardenmarkt 6

Introductie

Voor het rijksmonument Paardenmarkt 6 in Doesburg worden door aannemingsbedrijf Jansen & Van Ralen BV restauratieplannen gemaakt. Vanwege de beschermde status van het pand en de ligging binnen het beschermde stadsgezicht zal bij de beoordeling van deze plannen de cultuurhistorische waarde een belangrijke rol spelen. De gemeente Doesburg heeft om een aanvullende waardestelling gevraagd, met name toegespitst op het monumentale deel van het gebouw. Aan ARCX is opdracht verleend voor een bouwhistorisch onderzoek dat inzicht moet geven in de bewaard gebleven historische structuur en de daarin te onderscheiden tijdlagen. Aan de hand van de resultaten daarvan kan bepaald worden welke cultuurhistorische waarden bij de verandering in het geding kunnen zijn en waar ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen.

Het onderzoek heeft bestaan uit het in kaart brengen van de bouwgeschiedenis van dit gebouw, waarbij tevens de direct beschikbare gegevens (historische foto's en bouwtekeningen) uit het Streekarchief betrokken zijn. Daarnaast zijn bij het Kadaster de beschikbare hulpkaarten opgevraagd.

De locatie is bezocht op vrijdag 23 en vrijdag 30 januari 2015.

Beschrijving

Het huis bestaat uit een woning aan de straat met daar achter een aantal bedrijfsgebouwen. Het verdiepingloze bouwdeel aan de straatzijde heeft een L-vormige plattegrond en een schilddak. Aan de rechterzijde is een met een hek afgesloten doorrit naar het achterterrein. Aan de linker zijde grenst de woning aan een iets lager bedrijfsgedeelte met een afgewolfd schilddak. Naast dit bedrijfsdeel staat aan de rechterzijde een werkloods met een zadeldak. In het verlengde daarvan is aan de achterzijde een werkruimte aangebouwd. Op het door een gemetselde muur omsloten achtererf staat aan de linker zijde een kleine schuur.

Overzicht van de noordelijke gevelwand van de Paardenmarkt.

Situering van Paardenmarkt 6 op de huidige topografische ondergrond.

Voorgevel van Paardenmarkt 6.

Doorrit aan de rechter zijde van het onderzochte pand.

Achtergevel van Paardenmarkt 6 met aan de linker zijde het achterste deel van de werkplaats.

Tuingevel van het achterste deel van de werkplaats.

Advies en waardering

De huidige opzet van Paardenmarkt 6 in Doesburg is in hoofdlijnen ontstaan bij de uitbreiding in 1887 van een in 1877 gebouwd huis met een aangebouwde bedrijfsruimte. In het begin van de 20e eeuw is de bedrijfsruimte in een aantal fasen uitgebreid en omstreeks 1965 is de woning gemoderniseerd.

Ensemblewaarden
Het complex is van belang vanwege de ordening en hiërarchie tussen de verschillende bouwdelen en de ontsluiting van de bedrijfsruimten op het achtererf via een in het woongedeelte geïntegreerde doorrit.

Architectuurhistorische waarden
Het gebouw is van belang vanwege de architectonische kwaliteiten van het woongedeelte, met name de vormgeving van de voorgevel en de bewaard gebleven interieuronderdelen van de woonvertrekken die aan deze gevel grenzen.

De vormgeving van de voorgevel is verder van belang vanwege de combinatie van een woonhuisgevel met daarin opgenomen een open doorrit naar het achtererf en de uitzonderlijk rijke ornamentering van de poort die afsluitbaar is met een smeedijzeren hek.

Bouwhistorische waarden
Het complex is van belang vanwege de afleesbaarheid van met name de vroegste bouwgeschiedenis waarbij een bestaande woning door een uitbreiding getransformeerd is tot een nieuwe architectonische eenheid.

Waarden vanuit de gebruikshistorie
Hoewel het vroegste gebruik van de bedrijfsruimten onbekend is, bleef tot op heden het verschil in gebruik tussen het woongedeelte en de achterliggende bedrijfsgebouwen duidelijk afleesbaar, inclusief de daarbij behorende routing en ontsluiting via een doorrit.

Aanbevelingen

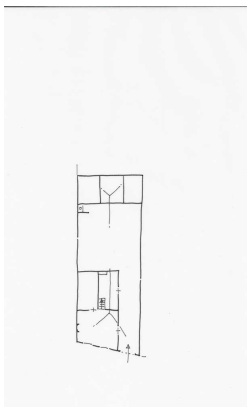
Bij de restauratieplannen biedt het in 1887 ontstane concept zeer veel houvast. Het historische deel van het casco van de woning, bestaande uit voor- en rechter zijgevel, balklagen en kapconstructie hebben een hoge monumentwaarde. Ook de indeling en de bewaard gebleven historische afwerking van de aan de voorgevel grenzende vertrekken, inclusief de kelder hebben een hoge monumentwaarde en moeten behouden blijven. Wat betreft de status van het uit 1877 daterende met de woning verbonden bedrijfsgedeelte heeft het onderzoek geen definitief uitsluitsel gegeven over met name de materiële waarde van dit bouwdeel. De zolderbalklaag gaat grotendeels schuil achter een plafond en maakt voor zover zichtbaar een weinig consistente indruk. De vondst van een gebintstijl met korbeel maakt de situatie niet overzichtelijker. Duidelijk is wel dat dit bouwdeel nogal geleden heeft onder een intensief gebruik, zoals uit vele reparaties en

veranderingen blijkt. In conceptuele zin draagt dit bouwdeel zeker bij aan de totale monumentwaarde van het complex. Vanaf de stichting in 1877 tot op heden is er sprake van een gecombineerde woon- en een bedrijfsfunctie die duidelijk gescheiden van elkaar plaatsvonden. Dit onderscheid, in een representatief woondeel aan de voorzijde en utilitair vormgegeven bedrijfsmatige bebouwing op het achtererf, is leidend geweest voor de ruimtelijke structuur van het complex.

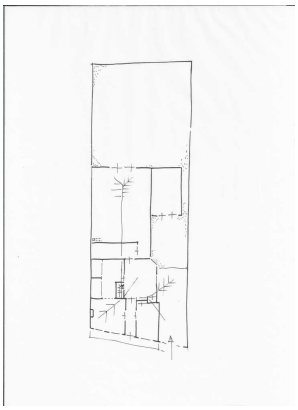
Het is daarom aan te bevelen om bij de toekomstige plannen het onderscheid tussen ‘voor’ en ‘achter’ te behouden. Hoewel de monumentale waarde van het rechter deel van de timmerwerkplaats beperkt is, levert het volume wel een duidelijke bijdrage aan het bedrijfsmatige karakter. Ook in de toekomst blijft van belang dat de poort in de voorgevel en de daar achter liggende doorrit ‘ergens naar toe gaan’.

Bij herstel van de kapconstructie is het aan te bevelen om te onderzoeken in hoeverre de oorspronkelijke dakkapel op het voorste dakschild weer terug gebracht kan worden, in combinatie met een meer historisch verantwoorde dakbedekking (oud-Hollandse dakpannen).

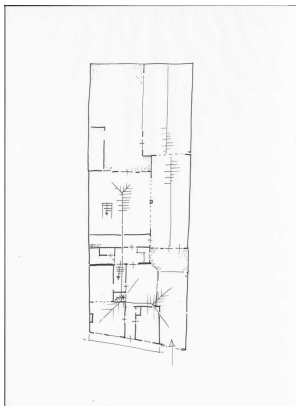
Het is verder aan te bevelen om bij de vormgeving, materialisatie en detaillering van het exterieur (vensters, gootconstructies, dakpannen) onderscheid te maken tussen de representatieve voorzijde en de daaraan ondergeschikte achterzijde.

Schetsmatige plattegrond van het onderzochte complex na 1877.

Schetsmatige plattegrond van het onderzochte complex na de uitbreidingen van 1887.

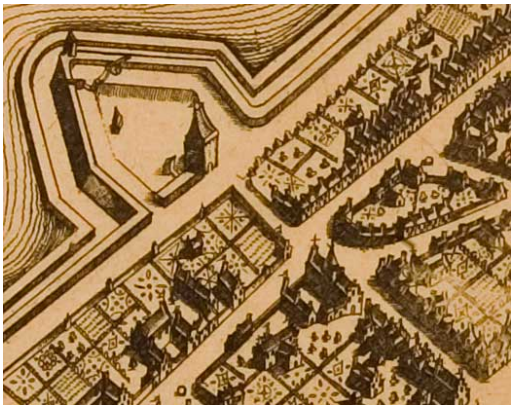
Schetsmatige plattegrond van het onderzochte complex in de huidige verschijningsvorm.

16e-17e eeuw

.

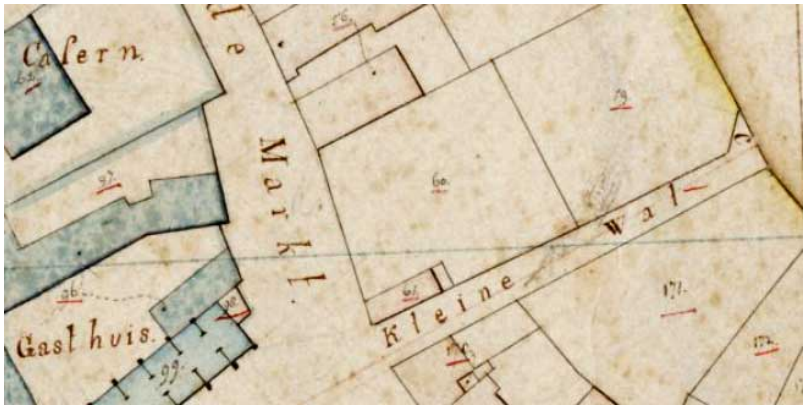
Uitsnede uit de stadsplattegrond die Jacob van Deventer omstreeks 1560 van de stad maakte. De Paardenmarkt (tussen de Gasthuiskapel en de stadsmuur) is als onbebouwd plein weergegeven.

Uitsnede uit de vogelvlucht plattegrond die in 1653 door Nicolaas van Geelkercken van Doesburg getekend werd. Op het terrein tussen de Gasthuiskapel en de nieuwe vestingwerken zijn privétuinen aangelegd en op de hoek van de straat staat een klein huisje.

1832

Op het Kadastrale minuutplan van 1832 is vrijwel dezelfde situatie als op de zeventiende-eeuwse kaart van Van Geelkercken weergegeven. Het huidige perceel van Paardenmarkt 6 is nog onbebouwd en alleen op de hoek van de Kleine Wal staat een huisje. Eigenaar van dit huis, erf en tuin is Wijnand Wijnolds, een koopman woonachtig in Nijmegen.

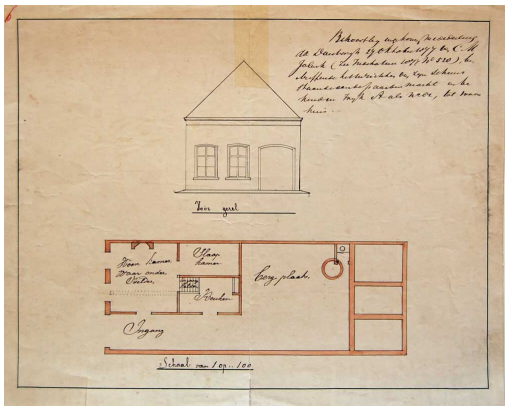

Uitsnede uit het Kadastrale minuutplan uit 1832. Perceel 60 op de hoek van de Paardenmarkt en de Kleine Wal is nog onbebouwd en in gebruik als tuin.

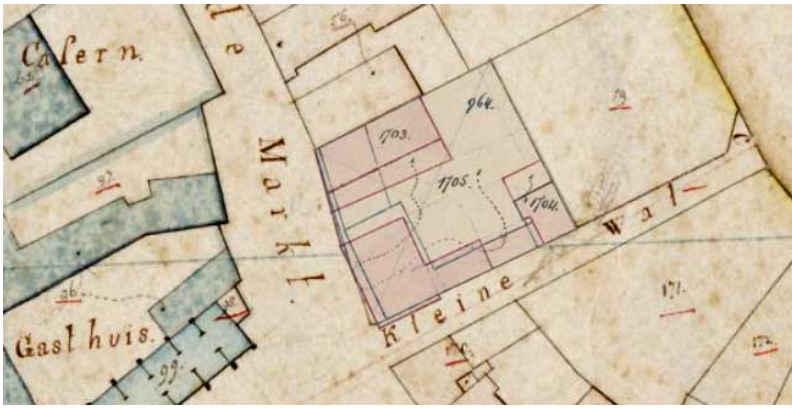
1877

Op 27 oktober 1877 verzoekt C.M. Jolink aan burgemeester en wethouders van Doesburg om toestemming om zijn schuur staande op de Paardenmarkt tot woning te verbouwen. Bij de aanvraag is een tekening van de voorgevel en de plattegrond bijgevoegd. Op een kadastrale hulpkaart uit 1879 is te zien dat de bestaande schuur die evenwijdig aan de straat stond geheel gesloopt is voor het nieuwe huis.

De nieuwbouw bestaat uit een eenvoudig verdiepingloos zaalgebouw, met aan de voorzijde links een eenvoudige woning, ingedeeld met een woonkamer met daar onder een kelder en aan de achterzijde een slaapkamer en een keuken. Aan de rechterzijde is een doorrit geprojecteerd die langs de woning toegang geeft tot een bergruimte aan de achterzijde. Tegen de achtergevel staan drie ruimten zonder gevelopeningen aangegeven, mogelijk gaat het om (gedeeltelijk)in de grond verzonken opslagkelders. Links achter staat een privaat dat aangesloten is op een beerput getekend.

Bouwtekening behorend bij de aanvraag van C.H. Jolink uit 1877.

Kadastrale hulpkaart uit 1879, geprojecteerd op het Kadastrale minuutplan. Onder nummer 1703 is de nieuwbouw van Jolink weergegeven, de strook grond aan de rechterzijde van zijn huis hoort bij het buurpand.

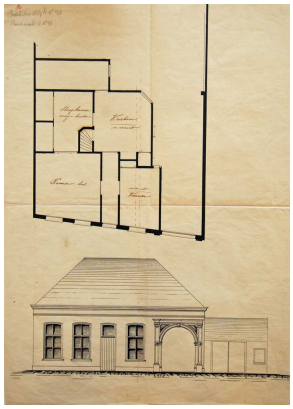
1887

In 1887 werd er opnieuw verbouwd. M.H. Jolink verzocht aan b en w van de stad toestemming voor het vergroten van zijn huis aan de Paardenmarkt. Door aankoop van een strook grond aan de rechter zijde van wed. B. Leverman, kon het huis naar die zijde uitgebreid worden. De inrit werd daarvoor verplaatst en voorzien van een rijk geornamenteerde poort in neo-renaissance stijl. Bij de uitbreiding bleef het bestaande woongedeelte gedeeltelijk bestaan. De woonkamer aan de voorzijde wijzigde niet, de daar achter gelegen vertrekken werden wel samengevoegd. Aan de rechter zijde kwam een gang met rechts daarvan een kamer en aan de achterzijde een nieuwe keuken. De uitbreiding van de woning kreeg een kap uitgevoerd in rondhout. Daar waar de uitbreiding op het bestaande gebouw aansluit is op zolder ter ondersteuning een eenvoudig houten portaaltje geplaatst.

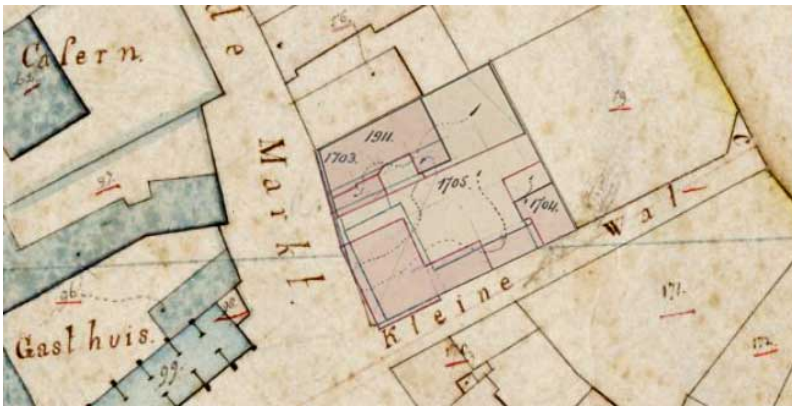
Zeer waarschijnlijk bleef de bergruimte aan de achterzijde bij deze verbouwing ongewijzigd. In de huidige situatie ligt de zoldervloer aan de achterzijde een stuk lager dan aan de voorzijde en ook de dakvlakken verspringen een stukje. In de oorspronkelijke situatie (van 1877) was dat waarschijnlijk ook al zo.

De balklagen van het woongedeelte zijn nergens in het zicht. De zolderbalklaag van de bedrijfsruimte bestaat uit naaldhouten moerbalken die rondhouten kinderbinten dragen. Er zijn talloze reparaties en aanpassingen waarneembaar. Tegen de grens met de woning staat in de bedrijfsruimte aan de linker zijde een houten stijl met een korbeel dat onderdeel (geweest) lijkt te zijn van een gebintenconstructie. Onduidelijk is of dit een restant is van de oorspronkelijke draagconstructie van dit bouwdeel, of dat deze voorziening hier als reparatie geplaatst is.

De kapconstructie van het bedrijfsgedeelte bestaat uit een onbeschoten rondhouten sporenkap, die ondersteund wordt door twee grenen dekbalkgebinten. De houtverbindingen van deze gebinten zijn geheel op traditionele wijze met pen-en-gat gemaakt.

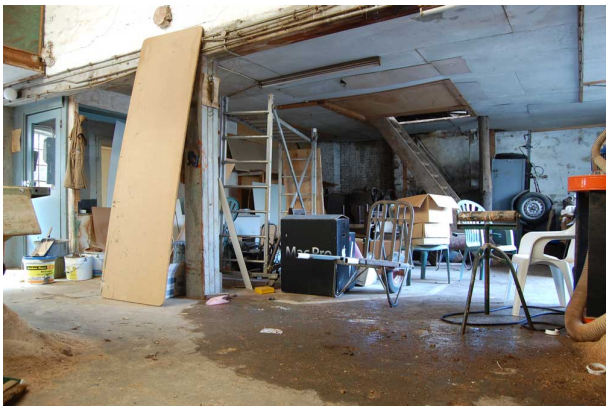
Bouwtekening uit 1887 betreffende de uitbreiding van het bestaande huis Paardenmarkt 6 met een vleugel aan de rechter zijde.

Kadastrale hulpkaart uit 1889, geprojecteerd op het minuutplan. In rood zijn de veranderingen van de verbouwing van 1887 weergegeven. Aan de achterzijde staat in het verlengde van de inrit een volume getekend waarvan de voorgevel in 1887 opgetrokken moet zijn. Waarschijnlijk gaat het om een aangebouwde schuur of berging.

Detail van de balklaag van de aangebouwde bedrijfsruimte aan de achterzijde.

Overzicht van de begane grond van de uit 1877 daterende bedrijfsruimte achter de woning.

Naaldhouten gebintstijl met korbeel in de bedrijfsruimte tegen de scheidingsmuur met de woning.

Stucplafond van de in 1887 aangebouwde kamer aan de voorzijde.

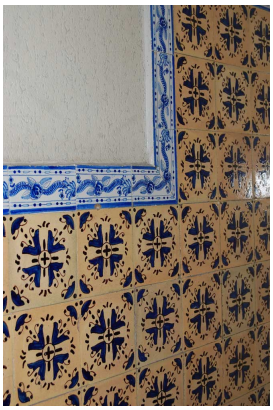
Uitsnede uit een ansichtkaart van de Paardenmarkt daterend omstreeks 1900. Op het voorste dakschild van het huis is een houten dakkapel met geprofileerde oren te zien.

Overzicht van de voorkamer met stucdecoraties uit 1877 in de richting van de achtergevel.

Overzicht van de gang vanaf de voordeur. Deze gang kwam in 1887 tot stand.

Afwerking van de gang met geglazuurde wandtegels met florale motieven, waarschijnlijk daterend uit 1887.

Overzicht van de kapconstructie van het aangebouwde bedrijfsgedeelte. De rondhouten daksporen worden ondersteund door twee grenen dekbalkgebinten.

latere veranderingen

Op de kadastrale hulptekening uit 1889 staat in het verlengde van de inrit een schuur of berging weergegeven. Dit gebouw is kleiner dan het huidige werkplaats op deze locatie. Waarschijnlijk is het huidige gebouw in het begin van de 20e eeuw nieuw gebouwd en daarbij ook wat breder en een stuk dieper gemaakt. Deze werkplaats staat aan de linker zijde in open verbinding met de bedrijfsruimte achter de woning.

Na de Tweede Wereldoorlog kwam het complex in het bezit van de familie Thomissen die hier drie generaties lang een aannemersbedrijf hebben. Omstreeks 1965 vond een modernisering van de woning plaats. Op de begane grond werd ter plaatse van de keuken een woonkamer gemaakt. De nieuwe keuken kwam in een aanbouw aan de achterzijde met een directe verbinding naar een badkamer met toilet. Op zolder werden een aantal kamertjes ingetimmerd waarvoor tegen het voorste dakschild drie nieuwe dakkapellen geplaatst werden en in het linker dakschild een enkel exemplaar. Bij deze verbouwing werd tevens de zoldertrap een stukje verplaatst en toegankelijk gemaakt vanuit de nieuwe keuken.

In dezelfde tijd werd ook de timmerwerkplaats aan de achterzijde uitgebreid en verrees in de tuin een schuurtje. Van al deze verandering bleven geen bouwtekeningen of Kadastrale hulpkaarten bewaard.

Keuken, omstreeks 1965 gemaakt in een uitbouw aan de achterzijde.

Overzicht van één van de slaapkamers op zolder, gemaakt bij een verbouwing omstreeks 1965.

Overzicht van de timmerwerkplaats, waarschijnlijk in het begin van de vorige eeuw gerealiseerd op de plaats van een kleinere voorganger.

Uitbreiding van de timmerwerkplaats, gebouwd omstreeks 1965.

Fotomontage van de voorgevel van de timmerwerkplaats die in het verlengde van de doorrit staat.

Colofon

Paardenmarkt 6 in Doesburg
bouwhistorische verkenning
ARCX-rapport 0883

© ARCX 10 februari 2015

Onderzoek: ARCX Bergstraat 41 6981 DB Doesburg
telefoon 0313 650190 www.arcx.nl

Opdrachtgever: Jansen & Van Ralen BV

Veldwerk, tekst en foto's: Peter Boer

Historische afbeeldingen en bouwtekeningen: Steekarchivariaat de Liemers en Doesburg

ARCX aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Bijlagen